

TIKĖJIMO TIESŲ TILTAI

Metų sukaktys

Sukanka 80 metų, kai 1942 m. gruodžio 2 d. mirė Petras Verbičkas, grafikas. Gimė 1904 m. sausio 4 d. Atkočių kaime, Ukmergės rajone.

Sukanka 105-eri metai, kai Inkilų kaime, Lyduokių apylinkėje, Ukmergės rajone, 1917 m. gruodžio 5 d. gimė Kazimieras Valeikis, zakristijonas, vargonininkas, kunigas, marijonų vienuolis. Mirė 2010 m. liepos 31 d. Marijampolėje.

Sukanka 60 metų, kai Ukmergės rajone 1962 m. gruodžio 7 d. gimė Vygantas Katkevičius, socialinių mokslų daktaras, Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerijos Ekonomikos ir tarptautinio bendradarbiavimo departamento direktorius.

Sukanka 10 metų, kai 2012 m. gruodžio 8 d. mirė Alfonsas Bernotas, pedagogas, politikos ir visuomenės veikėjas, pirmasis Ukmergės rajono garbės pilietis (2011). Palaidotas Ukmergės Dukstynos kapinėse. Gimė 1930 m. birželio 13 d. Didžiasalio kaime, Ignalinos rajone.

Sukanka 10 metų, kai Marijampolėje 2012 m. gruodžio 17 d. mirė Antanas Jakūbauskas, kunigas. Palaidotas Ukmergės Vaižganto kapinėse. Gimė 1929 m. rugsėjo 1 d. Varžų kaime, Ukmergės rajone.

Sukanka 85-eri metai, kai Miliūnų kaime, Siesikų apylinkėje, Ukmergės rajone, 1937 m. gruodžio 19 d. gimė Osvaldas Balakauskas, kompozitorius, diplomatas, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Kompozicijos katedros vedėjas, profesorius.

Sukanka 105-eri metai, kai Aukštadvaryje 1917 m. gruodžio 20 d. mirė Justinas Aukštuolis, kunigas, Aukštadvario bažnyčios statytojas, draudžiamosios lietuvių spaudos platintojas. Palaidotas Aukštadvario bažnyčios šventoriuje. Gimė 1881 m. rugpjūčio 14 d. Jonušų kaime, Deltuvos parapijoje, Ukmergės apskrityje.

Sukanka 120 metų, kai Slabadoje, Lyduokių apylinkėje, Ukmergės rajone, 1902 m. gruodžio 26 d. gimė Stasys Markauskas (Markonis), publicistas, muziejininkas. Mirė 1973 m. kovo 27 d. Vilniuje.

Sukanka 100 metų, kai Ukmergėje 1922 m. gruodžio 28 d. gimė Juozas Akstinas, aktorius ir dailininkas iliustruotojas. Mirė 1962 m. liepos 19 d. Monrealyje, Kanadoje.

Ukmergės Vlodo Šlaito viešosios bibliotekos inf.

Sesuo Nijolė Felicija Sadūnaitė – Lietuvos laisvės sargyboje

Vienuolė sesuo Nijolė Felicija Sadūnaitė į kovą už Lietuvos laisvę įsitraukė ankstyvoje jaunystėje, patyrė kalėjimus, lagerius ir tremtį. Tačiau buvusi sistema jos nepalaužė. Drąsi moteris pergudravo tardytojus ir į laisvę perdavė savo teisme pasakytą kalbą, kuri vėliau per „Lietuvos katalikų bažnyčios kroniką“ pasklido po visą laisvąjį pasaulį.

Pasirinko vienuolės kelią

N. F. Sadūnaitė gimė 1938 m. liepos 22 d. Kėdainių apskrityje, Dotnuvos miestelyje. Baigusi vidurinę mokyklą, 1956 m. įstojo į pagrindinį Švč. Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos tarnaičių kongregacijos vienuolyną Panevėžyje.

Nuo 1970 m. pateko į KGB akiratį, buvo perspėta dėl antisovietinės veiklos. Tais pačiais metais baigė medicinos seserų kursus, dirbo Vilniaus kūdikių namuose. Pradėjus leisti „Lietuvos katalikų bažnyčios kroniką“, tapo viena aktyviausių talkininkių: rinko ir tikrino informaciją apie tikinčiųjų persekiojimą Lietuvoje ir už jos ribų, spausdino ir platino „Kroniką“, vežė į Maskvą, kad būtų persiųsta į vakarus ir JAV.

Suėmimas ir teismai

1974 m. rugpjūčio 27 d. N. F. Sadūnaitė buvo suimta. Kratos metu pas ją rastas rašomąja mašinėle perrašomas „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ 11-asis numeris. Parengtinio tardymo metu atsisakė kalbėti, todėl tardytojai grasino ją uždaryti į psichiatrijos ligoninę. Du mėnesius jai nebuvo leista perduoti maisto.

1975 m. teismas nagrinėjo N. F. Sadūnaitės bylą, procesas buvo uždaras. N. F. Sadūnaitė į teismo klausimus neatsakinėjo.

„Kadangi ne aš, o jūs esate nusikaltėliai, kurie laužo elementariausias žmogaus teises, garantuotas įstatymais, Konstitucija ir Visuotine žmogaus teisių dekla-

racija, ir gina melą, prievartą bei smurtą, nes, apšmeižę ir nuteisę nekaltus žmones, kankina juos kalėjimuose ir lageriuose, į bet kokius teismo klausimus, kaip ir per tardymą, neatsakinėsiu, tuo protestuodama prieš šią bylą“, – pareiškė teisiama.

Po teismo Vilniuje, vežant iš Lukiškių kalėjimo į geležinkelio stotį, N. F. Sadūnaitė pasodino į atskirą „narvą“ specialiame kaliniams vežti skirtame automobilyje, kur sėdėjo ginkluotas sargybinis. Į tą pačią mašiną prigrūdo ir daugiau kalinių, visi jie buvo kriminaliniai nusikaltėliai. Jie labai stebėjosi, ką tokia gležna ir jauna mergina galėjo padaryti, kad taip kruopščiai saugoma.

Kai juos atvežė į paskirstymo punktą, praeidamas pro N. F. Sadūnaitę vienas kalinys tyliai paklausė, ko jai reikėtų. Paprašė voko su pašto ženklu, popieriaus ir pieštuko.

Ir netikėtai ji visa tai gavo. N. F. Sadūnaitė atkūrė savo kalbą, kurią sakė teisme, ir išguldė ją tame popieriuje. „Parašyti parašiau, tačiau kam siųsti? Jokio adreso neturiu. Kaip visada panašiose situacijose, ėmiau melstis ir laukti Viešpaties malonės“, – prisiminė tuometė kalinė.

Gynyba be advokato

N. F. Sadūnaitė teisme buvo atsisakiusi advokato ir gynėsi pati, todėl jai leido susipažinti su byla. Skaitydama bylą moteris pastebėjo, kad buvo įrašyta nemažai asmenų, kurie turėjo tam tikrą ryšį su „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ leidyba. Prie tų žmonių pavardžių buvo įrašyti ir jų namų adresai, pažymėta, kad jų korespondencija iš pašto paimama. N. F. Sadūnaitė suprato, kad bet koks tų žmonių susirašinėjimas yra sekamas ir skaitomas KGB darbuotojų.

„Rašyti tiems žmonėms buvo tas pats, kaip tiesiai siųsti adresu V. Lenino g. 40 (buvę KGB rūmai). Tai gi nebuvo kam siųsti tų mano

Laisvės premijos laureatė Nijolė Felicija Sadūnaitė Seimo tribūnoje 2018 m. sausio 13 d. Džojos Gundos Barysaitės / Lietuvos Respublikos Seimo archyvo nuotr.

rašų. Beliko tik melstis“, – vėliau pasakojo N. F. Sadūnaitė.

Čigonaitės suteikta pagalba

„Po kurio laiko mane uždarė į kamerą su tokia čigoniuke. Neklausinėjau, už ką ir kaip ji čia pakliuvo. Ji buvo beveik mano ūgio, tad jai pasiūliau pasiimti mano drabužių, vis tiek juos būtų atėmę, nes griežto režimo kalėjime kaliniams duota dryžuotas rūbus“, – prisiminė N. F. Sadūnaitė. Taigi mergaičiukė mielai priėmė N. F. Sadūnaitės pasiūlymą, paėmė rūbus ir paklausė, kuo galėtų už tai atsilyginti.

„Sakau, nieko nereikia, – pasakoja Nijolė. – Bet staiga prisiminiau ir klausiu jos: „Ar tu Vilniuje pažįstamų čigonų turi?“ Ji man atsako: „Nepatikėsi, bet turiu.“ Nijolė paprašė, kad čigonaitė ant voko užrašytų savo pažįstamo tautiečio pavardę ir jo adresą. Mergina užrašė adresą, į voką įdėjo raštelį.

„Užsikišau tą voką už savo palaidinės ir galvojau, ką daryti toliau“, – pasakojo N. F. Sadūnaitė. Anot buvusios politinės kalinės, vežant iš vieno kalėjimo į kitą, nuogai nebeišrengdavo, tad tikimybė, kad pastebės voką,

buvo nedidelė. „Labai greitai tą čigoniukę iškėlė, apie ją daugiau nieko nežinojau. Vėl likau viena. Atėjo sargybinis išvesti mane pasivaikščioti. Nustebau, kad vienas, nes net į tardymą ar pasivaikščiojimą mane visuomet lydėdavo trys kareiviai. Jie patys vienas kitą sekdavo, kad tik neperduočiau kokio laiško į laisvę, nekalbėčiau su jais. Todėl iškart klausiau, kodėl jis vienas, nes turėjo būti trys? Tai jis man pasakė, kad anie jo draugai pagiringi nuėjo paieškoti ko nors išgerti“, – kalbėjo N. F. Sadūnaitė.

Kalinė suprato, kad kitos tokios progos perduoti laiško į laisvę su savo kalba teisme nepasitaikys. Ir ji išdrįso sargybinio paprašyti, kad įmestų laišką į pašto dėžutę. „Už tokį patarnavimą ypatingai pavojingam valstybiniam nusikaltėliui grėsė 15 metų kalėjimo, bet jis sutiko paimti laišką. Padaviau, jis įsikišo voką į vidinę kišenę. Po pusvalandžio sugrįžo kiti sargybiniai, parvedė mane į kamerą. Nežinojau, ar tas laiškas pasieks adresatą.“

Sovietai labai bijojo, kad tai, ką tikėjimo kalinė kalbėjo teisme, nepakliūtų į viešumą. Tad ją labai skubiai išvežė į griežto režimo kalėjimą Mordovijoje.

Nukelta į 8 p.

Koncertas – po bažnyčios skliautais

Lapkričio 22 d. minima muzikantų globėjos šv. Cecilijos diena. Ukmergėje jau ne vienus metus ta po proga maldos namuose rengiami koncertai.

Ukmergės Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčioje vykusiame koncerte muzikinius kūrinius atliko Meno mokyklos Muzikos skyriaus auklėtiniai, Ukmergės kultūros centro chorai „Bočiai“, „Tremtinys“, „Žemyna“ ir „Vy-turys“.

Šv. Cecilija yra laikoma bažnytinės muzikos, vargonininkų, instrumentų gamintojų, dainininkų, muzikantų ir poetų globėja.

Nukelta į 8 p.

Minint šv. Cecilijos dieną Ukmergės Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčioje vyko koncertas.

Dainiaus Vyto nuotr.

Sesuo Nijolė Felicija Sadūnaitė – Lietuvos laisvės sargyboje

Atkelta iš 7 p.

Gundymas laisve

Kai N. F. Sadūnaitė atvežė į Mordoviją, nepraėjo nė dvi savaitės, kai ją iškvietė pas lagerio viršininkę ir pasakė, kad „jos aplankyti atvažiavo lietuviai jaunikiai“.

„Ateinu į viršininkės kabinetą vilkėdama šimtasūle dryžuota suknią ir avėdama kerziniiais batais. O ten tokie vyrukai buvo. Jie eina manęs link ir sako lietuviškai, kad atvažiavo manęs parvežti namo. Pažadėjo panaikinti tuos šešerius metus nelaisvės ir į Vilnių grįžti laisvai. Tik yra viena maža sąlyga. Paprašė pasakyti, kaip sugebėjau perduoti savo teismo kalbą į laisvę.“

Jų smalsumas supranta mas, nes ten jokių stebėtojų nebuvo. Niekas, be teisėjų, penkių kagėbistų ir šešių sargybinių, kurie mane saugojo, tos kalbos negirdėjo“, – pasakojo N. F. Sadūnaitė.

Ir tada Nijolė suprato, kad ir kareivis, ir čigonas savo žodį ištesėjo. „Man kaip akmuo nuo širdies nukrito. Iš tų atvykėlių sužinojau, kad tas laiškas pasiekė laisvą pa-

Nijolė Felicija Sadūnaitė.

„Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ 1975 m. Nr. 17 viršelio nuotrauka.

saulį. Aš jiems sakau, žinote, man čia labai patinka, visai neturiu jokio noro niekur važiuoti, pasilieku lageryje“, – sakė moteris.

Paslaptys prabyla

Grįžusi po šešerių metų visų kalėjimų ir tremčių, Nijolė su-

Mitingas Vilniuje prie A. Mickevičiaus paminklo Molotovo–Ribbentropo pakto slaptiesiems protokolams pasmerkti.

Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fondų nuotr.

žinojo, kad jos kalba pasiekė adresatą ir galiausiai buvo išspausdinta „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikoje“.

Pirmasis adresatas, kam buvo perduotas tekstas, buvo gydytoja.

„Dabar ta gydytoja jau mirusi, ji buvo religinga, bažnyčioje lankėsi, bet su „Kronikos“ leidimu ir platinimu nieko bendro neturėjo, – pasakojo N. F. Sadūnaitė. – Tiesa, ji irgi neišvengė nei kratos, nei tardymų.“

Pagal gydytojos pasakojimą, vieną vakarą beveik prieš vidurnaktį pas ją atvyko vėlyvas svečias. Pravėrusi duris pamatė pagyvenusį čigoną su barzda iki liemens. Svečias norėjo įduoti jai į rankas laišką.

Moteris labai išsigando provokacijos ir nenorėjo to laiško imti. Atvykęs pradėjo aiškinti, kad nieko blogo jai nelinki, tik paprašė, kad pažiūrėtų į tą laišką. Gydytoja atvertė laišką ir iškart pažino Nijolės rašyseną, kadangi mergina kurį laiką pas ją sekretoriavo. Tik tada ji apsidžiaugė, dėkojo žmogui, perdavusiam šią svarbią žinią iš kalėjimo.

Taip N. F. Sadūnaitės kalba teisme, po jo praslinkus vos keliems mėnesiams, buvo išspausdinta „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ 17-ame numeryje. Po kurio laiko paaikškėjo, kad ši kalba buvo perskaityta per Vatikano radiją. Ir tai neapsiėjo be pasekmių buvusiems tardytojams.

Darbas „Kronikoje“

N. F. Sadūnaitė grįžo į Lietuvą 1980 m. Nors buvo KGB akiratyje, tęsė darbą „Kronikoje“, vežė pagrindžio spaudą ir kitą informaciją į Maskvą, iš kur, padedant rusų disidentams, ši spauda patekdavo į Vakarus. Tačiau nuo 1982 m., stebuklingai išvengusi KGB pasalos, buvo priversta penkerius metus slapsnytis Lietuvoje, Maskvoje ir kitur, toliau bendradarbiavo leidžiant ir platinant „Kroniką“.

1983 spalio mėn. kartu su „Kronika“ N. F. Sadūnaitė perdavė į Vakarus savo prisiminimų užrašus, o 1985 m. JAV buvo išleista jos atskira knyga „KGB akiratyje“. 1987 m. ji perdavė į Vakarus atsiminimų knygelę, pavadintą „Gerojo Dievo globoje“. Abi knygelės buvo išverstos į septynias kalbas.

Atgimimo priešaušryje

N. F. Sadūnaitė 1987 m. kartu su Petru Cidziku, Vytautu Bogušiu ir Antanu Terlecku oficialiai informavo Vilniaus miesto valdžią, kad 1987 m. rugpjūčio 23 d. ruošia Ribbentropo–Molotovo pakto atminti skirtą mitingą.

Tame mitinge ji pasakė kalbą. Praėjus kelioms dienoms KGB darbuotojai, prievarta įsisodinę į automobilį, 30 valandų Nijolę vežiojo po Baltarusijos miškus, tyčiodamiesi ir grasindami „nušauti ir čia pat užkasti“.

1988 m. vasario 15 d. gavo neaiškios kilmės spindulių dozę. Buvo pažeistos gyvybinės funkcijos, teko ilgai gydytis.

Skirti apdovanojimais

Nepriklausomoje Lietuvoje sesuo N. F. Sadūnaitė aktyviai dirbo Vilniaus arkivyskupijos „Carito“ organizacijoje, rūpinosi žmonėmis, kuriems reikia pagalbos, aktyviai reiškė savo nuomonę apie politinius ir visuomeninius Lietuvos klausimus.

Sesers N. F. Sadūnaitės gyvenimas iki šiol įkvepia Lietuvos ir pasaulio visuomenę. Jos atsiminimų knygos išverstos į daugelį pasaulio kalbų, apie ją sukurti ir kuriami dokumentiniai filmai. 1990 m. Jungtinių Amerikos Valstijų respublikonų partijos Kalifornijos skyrius ją apdovanojo medaliu už ilgametę kovą už žmogaus teises, 1992 m. N. F. Sadūnaitė suteiktas Teksaso miesto Garbės pilietės vardas. Tais pačiais metais Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio įsaku N. F. Sadūnaitė apdovanota Sausio 13-osios atminimo medaliu. 1998 m. Lietuvos Respublikos prezidento Valdo Adamkaus įsaku N. F. Sadūnaitė suteiktas Vyčio Kryžiaus Komandoro didysis kryžius, o 2000 m. – Lietuvos nepriklausomybės medalis.

Parengė

Vilma Nemunaitienė

Koncertas – po bažnyčios skliautais

Kolektyvai maldos namuose atliko muzikinius kūrinius.

Atkelta iš 7 p.

Vienoje legendų pasakojama, kad per savo vestuves Cecilija grojusi vargonais, kitoje – jog užgrojus muzikai ji užgiedojusi: „Padaryk, Viešpatie, mano širdį ir mano kūną švarų, kad aš būčiau verta.“ Ši frazė būdavo vartojama pirmojoje Eucharistijos maldoje.

Cecilija – viena iš ankstyvųjų krikščionybės amžių kankinių, mirusi apie 229 metus.

Šventąja ji buvo paskelbta V amžiuje. Pasakojama, kad Cecilija atvertė į krikščionybę savo sužadėtinį Valerijoną ir jo

brolių Tiburcijų. Po vestuvių ji įtikino savo vyrą duoti santuokinės skaištybės įžadą. Pasak legendos, už tai angelo jie buvo apvainikuoti rojaus rožių ir lelijų vainiku.

Cecilija už krikščionių slėpimą bei pamaldų laikymą savo namuose buvo pasmerkta mirčiai, uždušinant garais. Ji buvo palaidota Kaliksto katakombose.

Cecilija buvo kankinama ir sunkiai sužeista dar išgyveno tris dienas. Prieš mirtį ji išdalijo savo turtą vargšams, atvertė dar daugiau žmonių. Popiežius Urbonas I ją palaidojo katakombose greta

vyskupų.

Ant buvusių Cecilijos namo pamatų Trastavere IX amžiuje buvo pastatyta jos vardo bazilika. Tai turėjo daug įtakos šv. Cecilijos kulto paplitimui.

Bažnytiniame mene šv. Cecilija vaizduojama su rožėmis, muzikos instrumentais – vargonais ar smuiku.

Parengė

Vilma Nemunaitienė